

Posudek disertační práce Mgr. Aleny Fidlerové Raňěnovověké rukopisy v českých muzeích a možnosti jejich využití pro výzkum českého jazyka a literatury 17. a 18. století, Praha 2008

Jak patrně již z názvu předkládané disertace, zpracovává A. Fidlerová téma dosud málo prozkoumané. Zaměřuje se totiž na ty rukopisy pocházející ze 17. a 18. stol., jež dosud nebyly soustavněji zahrnuty do výzkumu raného novověku, ať už se jednalo o jeho jazyk, literaturu nebo obecně o historii a kulturu. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že se jedná o rukopisy určené převážně středním a nižším vrstvám, tedy o vzácný jazykový materiál, z hlediska jazykovědné bohemistiky cenný především pro hlubší poznání nižšího stylu češtiny. O aktuálnosti a potřebnosti tohoto bádání svědčí skutečnost, že disertace vznikala za podpory několika na sebe navazujících vědeckých projektů.

Práce se skládá ze dvou částí: **první** řeší otázky teoretické a metodologické povahy, přičemž materiálově čerpá ze všech rukopisů obsažených v obou dílech vydaného Repertoria (Stich, A., ad.: Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách I, 2003; Fidlerová, A. – Bekešová, M.: Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách II, 2007); **druhá** část, mnohem rozsáhlejší, demonstruje způsob zpracování a zpřístupnění tohoto pramenného materiálu, ale využívá přitom jen ty části Repertoria, za něž je A. Fidlerová autorsky zodpovědná.

Těžištěm doktorské disertace je podle mého soudu ona **první** (teoretická) část. Autorka v ní prosazuje – a s tím lze jen souhlasit – komplexní, interdisciplinární přístupy ke zkoumanému materiálu (historická antropologie, věda o kultuře) a v tomto širokém rámci naznačuje možnosti jeho využití pro různé vědní obory, zejména pro bohemistiku. Úvodní část svého výkladu věnuje rozsahu a obsahu Repertoria. Cenné jsou úvahy o typologii vztahu rukopis – tisk. Autorka koriguje rozšířené názory, že rukopisné písemnictví je většinou pouze odvozené od tištěného. Na příkladech názorně ukazuje, že soustavný výzkum těchto evidovaných rukopisných památek přinese řadu nových významných poznatků o jazyce, literatuře a grafice 17. a 18. století. Ovšem tvrzení, že právě toto období bylo v české lingvistice dost zanedbáváno, není zcela přesné, protože v poslední době už tomu tak není. Připomeňme si díla J. Vintra, P. Koska a mnohých dalších, tomuto období jsou dokonce věnovány celé sborníky. Ale je pravda, že rukopisy evidované v Repertoriu (modlitební knihy, náboženské zpěvníky, různá díla vzdělávací apod.), o nichž autorka pojednává, doposud soustavněji zpracovány nebyly, a nepochybuji o potřebnosti jejich zkoumání. Za aktuální a podnětný považuji požadavek, aby diachronní lingvistika a literární historie postupovaly „ruku v ruce“ s historickou antropologií a historickou sociologií (s. 16-17).

V souvislosti s pojednáním o hudebních rukopisech by možná bylo užitečné alespoň jmenovat dílo M. Štědrone – D. Šlosara: Dějiny české hudební terminologie, Brno 2004.

Jedinou vážnější výhradu mám k tomu, že autorka žádný z jazykových problémů, které čtenáři předkládá, neřešila. Od práce obhajované v oboru český jazyk bych to očekávala. Tak se tedy dozvídáme mnoho zajímavého a podnětného o různých typech rukopisů a zároveň si uvědomujeme závažnost skutečnosti, že rukopisy nejsou většinou mechanické opisy, nýbrž výsledky tvůrčího úsilí opisovatele. Výsledky vlastního výzkumu autorčina, byť jen dílčího, však zde nenajdeme. A nabízí se řada témat, A. Fidlerová na ně sama upozorňuje: opisy tisků a pravopisný úzus, grafika rukopisů x Pohl, zápis *ou...* Jediný pokus o vlastní rozbor představuje analýza opisu Komenského Labyrintu pořízeného v r. 1694 (s. 64), ale ta je bohužel poněkud povrchní a ne zcela přesná. Autorka sama přiznává, že jde jen o „náhodnou sondu“. Ta ústí v konstatování, že jazykové změny provedené písařem „přibližují jazyk textu **jazyku běžně mluvenému** (?), poněkud ho vzdalují spisovnému standardu 16. století a redukují neobvyklé, nářeční (moravské) či knižní jevy“ (s. 67). Není mi jasné, na základě jakých jevů k tomuto hodnocení autorka dospěla. Diftongizace *y > ej* uprostřed slova (*vejskat, vejstupek*) a *ú > ou* na počátku slova (*oumysl*) proniká v té době i do biblického textu (viz např. Vintr, Jazyk české barokní bible Svatováclavské, *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, 1992, 38, s. 197-212), gen. pl. *-ův* je dokonce výrazný archaismus (ale v úryvku převládá *-ů*), redukce knižních jevů nebyla doložena žádným příkladem. Další hláskoslovné nebo morfologické jevy, které by závěr A. Fidlerové podpořily, uvedeny nejsou.

Výklad je provázen bohatým poznámkovým aparátem, seznam odborné literatury obsahuje téměř všechny potřebné publikace; formální stránka práce má dobrou úroveň.

Závěr: I když se disertační práce A. Fidlerové pohybuje na pomezí několika vědních disciplín, přece patří svou podstatou do oboru český jazyk, v jehož rámci je předkládána k obhajobě, protože je pro jazykovědnou bohemistiku přínosná. Autorka prezentovala výsledky svého heuristického výzkumu především s ohledem na jazykovědnou bohemistiku. Zpřístupnila jí dosud málo známý jazykový materiál, naznačila možnosti jeho zpracování (právem navrhuje zkoumat tyto rukopisy jako součást lidové kultury) a upozornila na jeho přínos pro grafiku, (historickou) gramatiku češtiny a vývoj spisovné češtiny. Dílo nese všechny znaky vyvrálé vědecké práce a splňuje podmínky kladené na práce tohoto druhu. **Proto považuji tuto disertaci za vhodný podklad k obhajobě.**

